

Chronická venózna choroba

Prof. MUDr. Viera Štvrtinová, CSc.

Lekárska fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Vask. med., 2020;12(1):6-7

Choroby žilového systému nie sú zriedkavé, spôsobujú dlhodobú, často celoživotnú morbiditu. Preto je nevyhnutný multidisciplinárny prístup. Včasný záchyt a skorá terapia, ideálne už v ambulancii všeobecného lekára, chráni pred progresiou ochorenia do závažnejších štádií. Chronické choroby žilového a lymfatického systému zasahujú nielen samotného pacienta, ale aj celú spoločnosť, pretože významne zvyšujú zdravotné náklady spoločnosti. Ide tak o priame peňažné náklady (diagnostika, liečba), ako aj nepriame ekonomické straty pre spoločnosť (vynechané dni v práci pre práceneschopnosť). Pracovnú neschopnosť pri chronickej žilovej chorobe v reálnej ambulantnej praxi na Slovensku hodnotí článok MUDr. E. Chomčovej a spol. Chronické choroby žíl a lymfatických ciev spôsobujú pacientom aj výrazné obmedzenia v spôsobe života, najmä kvalita života je zreteľne znížená.

Choroba a ochorenie

V hlavnej téme tohto čísla sa venujeme chronickej žilovej chorobe. Chorobe alebo ochoreniu? Zvykli sme si v posledných rokoch označovať všetky choroby či anomálie žilového systému dolných končatín s chronickým priebehom termínom – chronické venózne ochorenie (CHVO). Podobne v českej odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s pomenovaním „chronické žilní onemocnění“. Avšak názov ochorenie (onemocrnění) evokuje akési tušenie prechodnej poruchy zdravia, teda stavu, ktorý je plne reverzibilný. Platí to však aj pre pacientov s CHVO? Nemali by sme radšej používať slovo choroba? Či v českej podobe nemoc.

V zahraničnej literatúre sa môžeme stretnúť v tejto súvislosti s tromi pojmami (1):

1. *Chronic venous disease* (CVD) – chronická žilová choroba (ochorenie?) – označuje každú morfológickú a funkčnú abnormalitu žilového

systému, ktorá má dlhodobé trvanie, manifestuje sa subjektívnymi symptómami a/alebo objektívnymi znakmi a vyžaduje ďalšiu diagnostiku a/alebo liečbu.

2. *Chronic venous disorders* (CVDs) – chronické žilové poruchy – tento termín zahrnuje celé spektrum morfológických a funkčných abnormalít žilového systému.

3. *Chronic venous insufficiency* (CVI) – termín používaný pre pokročilé štádia CVD, ktorým sa označujú poruchy funkcie žilového systému prejavujúce sa edémom, kožnými zmenami alebo vredmi predkolenia (C3-C6 podľa CEAP klasifikácie).

Choroba a ochorenie – dva rovnaké pojmy, a predsa nie. Napriek tomu sa často používajú oba výrazy na vyjadrenie toho istého. Podobne ako v anglickej literatúre, kde sa používajú oba pojmy *disease* aj *illness*. Avšak údaje z anglickej literatúry sú často kontroverzné a nie je často jasné, aká je presná definícia týchto pojmov. *Disease* označuje každý stav, ktorý súvisí s poruchou funkcie ľudského organizmu, kedy dochádza k narušeniu homeostázy. Termínom *disease* sa označujú infekčné choroby, rovnako ako aj onkologické choroby či choroby srdca alebo genetické poruchy. Termín *illness* (alebo *sickness* v americkej angličtine) sa používa ako synonymum pre pojem *disease*. Slovenská wikipédia uvádza, že výraz **ochorenie** má tieto významy:

- choroba
- choroba, ktorú človek vníma
- chorobný stav.

Zaujímavý názor má Eric Cassell, ktorý pred 50 rokmi napísal, že „*Disease, then, is something an organ has, illness is something a man has*“ (2). Tento citát môžeme preložiť ako „Ochorenie je čosi, čo má orgán, choroba je čosi, čo má človek“. Podľa tohto názoru či spôsobu myslenia, *disease* (ochorenie) je stav, ktorý treba liečiť, ako napr. infekcia, poranenie, to-

xické poškodenie, bunková degenerácia. Naproti tomu, *illness* (choroba) je stav, ktorý treba manažovať (často po celý život), teda starať sa oň, riadiť ho a priaznivo ovplyvňovať – bolesť, diskomfort, slabosť, únavnosť, dysfunkciu apod.

Ak by sme sa pokúsili preniest tento spôsob myslenia na CHVO, tak metličky či kmeňové varixy môžeme označiť ako ochorenie, ktoré môžeme liečiť radikálne (sklerotizáciou, operáciou apod.), ale pacient nebude po takejto liečbe zdravý. Pretože stále bude trpieť na chronickú zápalovú žilovú chorobu dolných končatín a bude vyžadovať celoživotnú starostlivosť, počas ktorej sa bude musieť opierať o rady odborníka, ale zároveň sa bude musieť podieľať na manažovaní aj on sám (zmena životného štýlu, viac pohybu, menej sedenia, cviky na zlepšenie žilového návratu, kompresívna liečba apod.). CHVO je totiž choroba, ktorá má svoj podklad v genetike a prebiehajúcich zápalových procesoch na úrovni makro- aj mikrocirkulácie – pri správnom manažmente môže ustúpiť, ale úplne nezmizne a pri záťažových situáciách (napr. práca v stoji) sa môže opäť objaviť.

Chronická žilová choroba

Ukazuje sa, že chronickú žilovú chorobu môžeme rozdeliť na tri veľké skupiny – tie, ktoré zasahujú prevažne mikrocirkuláciu (C0, C1, C3), tie, ktoré zasahujú prevažne makrocirkuláciu (C2) a tie, ktoré zasahujú oba systémy C4 – C6. Pre CHVO je typické, že subjektívne ťažkosti pacientov len slabo korelujú s objektívnymi znakmi choroby. Pacienti s veľkými krčvými žilami často nemajú žiadne subjektívne symptómy, naopak, pacienti bez akýchkoľvek objektívnych znakov (C0) sa sťažujú na výrazné ťažkosti, pocit diskomfortu a bolesti. Táto zdanlivá diskrepancia sa dá vysvetliť zmenami na úrovni mikrocirkulácie, predovšetkým spustením a udržiavaním chronickej zápalovej reakcie.

V posledných rokoch sa nahromadili nezvratné dôkazy o tom, že zápal zohráva dôležitú úlohu pri vzniku jednotlivých typov chronickej venózneho choroby, pričom azda najvýznamnejšiu úlohu má pri zhoršovaní klinického priebehu ochorenia, pri vzniku bolesti, opuchu a trofických kožných zmien. Práve účasťou chronicky pôsobiacich zápalových mechanizmov sa pravdepodobne dá vysvetliť aj fakt, že vo vyvinutých, industrializovaných krajinách je jej výskyt niekoľkokrát vyšší ako u primitívnych národov Afriky či Oceánie. Detailnejšie spoznanie úlohy zápalu pri vzniku a rozvoji tejto choroby nám otvára dvere k lepšiemu porozumeniu etiopatogenézy ochorenia, ale zároveň je kľúčom účinnejšej liečby a prevencie tohto rozšíreného ochorenia (3). Liečba choroby musí byť celoživotná a komplexná, pričom jej cieľom je znížiť venóznú hypertenziu v povrchovom žilovom systéme, ako aj zmierniť, resp. odstrániť chronický zápal. Zmena životného štýlu, fyzikálna liečba a liečebná rehabilitácia sa používajú vo všetkých klinických štádiách choroby, ale dôle-

žitá je najmä v prvých štádiách choroby (C0, C1 podľa CEAP klasifikácie), pretože len tak sa dá dosiahnuť, aby choroba neprogredovala do závažnejších štádií. U všetkých pacientov je veľmi dôležité začať včas s radikálnou liečbou, pričom by ju mal riadiť špecialista – angiológ či cievny chirurg. Všetci pacienti budú potrebovať v priebehu svojej choroby aj farmakologickú venoaktívnu liečbu, ktorej je venovaný samostatný príspevok. Aby sme mohli úspešne liečiť, potrebujeme včas chorobu diagnostikovať, ale v pokročilejších štádiách, pri opuchoch či vredoch je dôležitá aj diferenciálna diagnostika. Diferenciálna diagnostika vrede predkolenia sa rozoberá v článku MUDr. K. Mareschovej.

Lymfedém

Do hlavnej témy sme zaradili aj lymfedém, pretože ide o chorobu s chronickým priebehom, ktorá výrazne zasahuje do kvality života postihnutého jedinca, jeho rodiny i celej spoločnosti. Z praktického hľadiska je veľmi dôležité zistiť, či klinicky evidentný edém kon-

čatiny je spôsobený ochorením žilového systému, alebo poruchou lymfatického systému, príp. ochorením iného systému či orgánu. S pribúdaním úspešne liečených onkologických pacientov sa zvyšuje aj počet pacientov so sekundárnym lymfedémom. Skorá diagnostika a najmä liečba je základom na odvrátenie pokročilých stavov, ako je elefantíaza končatiny, ktorej terapia je už veľmi problematická. Veľká časť pacientov napriek často jasnej symptomatike a anamnéze však putuje medzi rôznymi lekáarskymi ambulanciami a nedostáva správnu liečbu včas. Viac informácií o diagnostike, ale najmä komplexnej dekongestívnej terapii sa nachádza v príspevku MUDr. A. Džupinu, jr.

Literatúra

1. Perrin M, Eklof B, Van Rij A, et al. Venous symptoms: the SYM Vein Consensus statement developed under the auspices of the European Venous Forum. *Int Angiol.* 2016, 35(4):374-398.
2. <https://www.commentarymagazine.com/articles/eric-cassell/in-sickness-and-in-health/>
3. Štvrtinová V. Zápal a chronické venózne ochorenie. In: M. Ferenčík a kol.: Zápal fundamentálny princíp vzniku chorôb. Bratislava: Balneotherma, 2009. 297-209 s.